

BUITEN

29^E JAARGANG N^O. 4

ZATERDAG 26 JANUARI 1935

SALLE DE ST. LOUIS IN HET KASTEEL TE FONTAINEBLEAU

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

SALLE DE ST. LOUIS IN HET KASTEEL TE FONTAINE- BLEAU (ILL.)	BLZ. 37
DE PRETTIGE DAG, NAAR HET ENGELSCHE VAN MA- LACHI WHITAKER	BLZ. 38—39
NESTKASTGEHEIMEN DOOR F. KOSTER	BLZ. 39, 48
ZUID-AFRIKA'S GROOT WILD (GEÏLL.) DOOR G. W. DEKKING	BLZ. 40—41
TIJGERBLOEMEN, IETS PRACHTIGS VOOR ZOMER EN NAJAAR (GEÏLL.) DOOR L. SPRUIT	BLZ. 41—42
DOOR HET LAND VAN DE DINKEL (GEÏLL.) DOOR W. H. DINGELDEIN	BLZ. 42—45
VAN ARMOEDE EN RIJKDOM (GEÏLL.) DOOR L. GREE- TER	BLZ. 45—47
WINTERAVOND (ILL.)	BLZ. 47
POORT VAN HET V.M. ST. NICOLAASKLOOSTER EN BINNENPLAATS VAN HET ST. NICOLAASKLOOSTER TE UTRECHT (ILL.)	BLZ. 48

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar **Rokin 74—76, Amsterdam**. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, is verboden.

DE PRETTIGE DAG

NAAR HET ENGELSCHE VAN MALACHI WHITAKER

DE twee kleine jongens aarzelden een oogenblik, niet zeker of dit de poort was van mrs. Taybrow. Wat een lange tuin, wat een massa bloemen en boomen! Hun eigen tuin, roeterig en vuil, lag dicht bij de stad, en was meer een verzamelplaats voor katten dan wat anders. Zij hadden een schommel in een zonlozen hoek bij de garage, waarop Vince zijn broertje schommelde en Alan weer Vince. Er was geen schommel in den tuin van mrs. Taybrow, maar deze was zoo licht, zoo zonnig, zoo schoon! „Kom er maar in, kom er maar in!” riep een stem van de deur. Zij waren opgelucht. Daar stond mrs. Taybrow en zij kende hen. Zij droeg een lange, stijve zwarte japon, met een gesteven wit schort er overheen. Haar bruine haar, met hier en daar een zilveren draad, was in een zachte wrong gevlochten, die, gedraaid, achter op haar hoofd met groote, bruine schildpadden kammen vastgestoken was. Zij glimlachte vriendelijk, hoewel haar groote bruine oogen toch droef stonden.

De jongens liepen het pad op. Zij hadden zulke magere, beenige witte knieën, zulke blauw-gederde handjes en voorhoofden, dat mrs. Taybrow's oogen nog droeviger schenen. „Miriam”, riep zij naar boven, „de kinderen zijn er”.

Haar dochtertje kwam de trap af stormen en was even vlug bij de deur als de jongens. Zij had voor het raam naar hen uitgekeken. „Hallo”, zei ze, „zullen we maar dadelijk Louise gaan halen?” Zij was elf, een jaar of twee ouder dan Vince. Zij straalde van opwinding, haar donkere oogen schitterden en zij glimlachte onafgebroken. Van agitatie sprong zij van den eenen voet op den anderen, alsof zij huppelde. „Ja, graag”, zei Vincent beleefd.

„Goed, dan gaan we”. Zij nam hen bij de hand, zwaaide hen om en rende het pad af. De jongens begonnen te glimlachen. Bij hen thuis was alles den laatsten tijd zoo naar geweest. Elken morgen — behalve de laatste week, toen ze bij tante Margaret gelogerd hadden — hadden ze naar „moeders kamer” moeten gaan, die sombere kamer met grijs behangspapier en lichtbruine gordijnen, hadden plechtig „goeden morgen moeder” moeten zeggen tot de magere gedaante in het donkere houten bed. „Er moet een tijd geweest zijn, dat moeder beneden was, toen zij zich waschte en aankleedde en met ons ging wandelen”, dacht Vince, maar hij was het bijna vergeten.

Nichtje Louise woonde niet ver af. Zij was klaar en wachtte op hen. Zij was een knap meisje, met aardig krullend haar

en een rond, rose gezichtje. Miriam was trotsch met Louise te loopen, en zelfs met Vince en Alan, al gaf ze ook meestal niet veel om jongens.

„Zeg”, zei ze gewichtig, „ik ben vandaag moeder. Ik heb een heelen hoop dingen bedacht om te doen.” Het was voor het eerst dat zij op het huis bleef passen, van 's morgens tien tot 's middags vier uur. In de keuken stond een koude koffie-tijd maaltijd gereed voor de kinderen, sandwiches met geraspte eieren en tomaten en jam, die ze zelf had helpen maken.

„Hè, laat mij moeder zijn”, zei Louise en bleef staan alsof ze terug zou gaan als er geen gevolg gegeven werd aan haar wensch.

Allen stonden stil op den stoffigen weg. Een haan kraaide schor ergens op een boerderij achter de velden en een zwakke wind deed de bladeren van de heg ritselen. De jongens zeiden niets. Zij waren gekleed in blauwe serge pakjes, die hun niet goed pasten en hun handen hingen slap langs hun lichaam. Miriam keek critisch naar hen.

„Goed”, zei zij. En Louise liep door en zei: „Kom, lievelingen”, op dwaas-geaffecteerden toon.

Mrs. Taybrow stond bij de poort, gereed om uit te gaan, toen het troepje in zicht kwam.

„Haast je wat”, zei zij ongeduldig. „ik zal nog te laat komen”. Er vloog een wesp om haar hoofd en zij sloeg er krampachtig naar met een zwart-geranden zakdoek.

Miriam voelde zich opeens een en al verantwoordelijkheid, toen zij haar moeder zag met hoed op en mantel aan. Wat zou zij den heelen dag met de drie kinderen alzo kunnen doen? Louise zou haar geen hulp zijn, maar een zorg te meer.

„Zorg goed voor alles”, zei mrs. Taybrow. „Ik heb de achterpoort gesloten”. Vriendelijk keek zij naar de ernstig starende jongens, bukte zich opeens en kustte hen. Beiden zeiden „Dag mevrouw” en veegden niet met hun hand over hun wangen. Met tranen in de oogen haastte zij zich den weg af.

Zoodra haar moeder uit het gezicht was, begon Miriam als een wildeman rond te springen. „Hoera”, schreeuwde zij. „we kunnen doen wat we willen. We kunnen naar den zolder klimmen en naar den kelder gaan. Vooruit, laten we achter elkaar hollen!” En in wilde jacht leidde zij haar gasten door het huis, overtuigd, dat dit de beste wijze was om hen bezig te houden. Nu het hek van den dam was, schaterden de kinderen om elkaars grappen.

„Kom”, riep Miriam ineens. „dan gaan we naar beneden en eten alles op”.

Het was nog geen half elf, maar met veel geraas stormden zij de keuken in en vielen op de tafel aan. Miriam hinkte de keuken door met een sandwich in elke hand en Vince blies in zijn glas melk. Hij maakte luide, borrelende geluiden en de anderen probeerden het na te doen en bliezen de melk uit hun glazen op den vloer en tegen de muren.

Toen alles op was, gingen zij een oogenblik ademloos zitten. „Wat zullen we nu doen?” vroeg Louise. Ze was in een schoon mousseline jurkje gekomen, maar had in den kelder langs de kolen geloopt en nu zaten er vlekken op.

„D'r staan kruisbessen in den tuin, maar daar mogen we niet aankomen”.

Zij gingen dus den tuin in en aten wat kruisbessen, en speelden een tijdje verstoppertje. Om een of andere reden deden de jongens dat heel goed. Zij hadden veel geduld en vonden goede plaatsen om zich te verstoppen en bleven daar zitten. Miriam en Louise wilden altijd verder gaan met het spel en sprongen te voorschijn als de zoeker in hun buurt kwam.

In een minimum van tijd was het middag. De jongens waren totaal veranderd. Zij waren druk, lawaaiig geworden, even geestdriftig als Miriam. Alleen Louise keek nu en dan misprijzend. „Je zult wat hooren als je moeder thuis komt, Miriam”, zei ze telkens onheilspellend.

„Kan me niet schelen”, zei Miriam dan, met stoutmoedig schitterende oogen. „en jullie ook niet, hè, Vince en Alan?” „Nee!” schreeuwden zij.

„Kunnen jullie toffee maken?” vroeg Miriam ineens. „Die maak je niet, die koop je in winkels”, zei Alan. Niet dat hij die kocht; hij had nooit geld uitgegeven. Zijn vader was streng voor zijn twee jongens.

„Nou, ik kan toffee maken”, zei Miriam. Ze had eens geholpen, dat was alles, maar ze was overtuigd dat ze het kon als ze probeerde.

„Haal moeders kookboek es uit de tafella”, ordonneerde zij. „Daar zit 't recept in. We zullen 't precies doen”.

„Jij liever dan ik”, zei nichtje Louise. Ze had al lang ge-realiseerd, dat er geen moedertje te spelen was met die jongens, geen prettige kalme spelletjes van „thuis” en „op school”. Miriam had ze bedorven. Ze zagen er uit alsof ze altijd zoo gespeeld hadden. Maar nu hadden ze roode koonen en vuile knieën en vielen van den eenen kakel-lach in den anderen, net als babies.

De jongens holden naar de provisiekast om boter te halen en naar het buffet om bruine suiker, en tuimelden over elkaar heen bij het vechten wie alles mocht dragen. „Doe die handdoeken om, dan word je niet vuil”, riep Miriam vrolijk. „we gaan 't precies doen zooals 't moet”.

Voorzichtig stak zij de gaskachel aan, volgde al de aanwijzingen in haar moeders kookboek en wist kleine pannetjes toffee te tooveren.

„Niet aankomen! 't Moet afkoelen om hard te worden!” riep zij angstig uit. Maar haar leerlingen revolteerden. Zij haalden lepels uit de lepella en aten de toffee zacht, waarbij ze lange, snel drogende draden naar hun mond optrokken.

Midden in al dien rommel klonk plots een zware voetstap. Miriam wierp een snellen, schuldbeusten blik naar de klok. Het was vier uur en haar moeder kwam terug. Ze had echt bedoeld alles op te ruimen, de kamers weer netjes te maken. Bijna angstig keek zij rond. Dit beteekende stellig klappen, al was ze ook al elf.

Maar mrs. Taybrow keek niet boos. Zij riep de twee jongens naast haar te komen zitten en sloeg haar armen om hen heen. „Hebben jullie 't prettig gehad?” vroeg zij.

„O ja, prettig, erg prettig”, stamelden zij gretig. „Miriam heeft toffee gemaakt, wilt u een stukje hebben?”

„Nee, nu niet”, antwoordde zij en zette haar hoed af. „We zullen thee zetten en dan breng ik je thuis. Zet den ketel op, Miriam!”

Zij scheen onder den indruk van iets, anders dan anders. Haar oogleden waren rood, alsof zij tijdens haar afwezigheid gehuild had.

„Moeder”, zei Miriam ineens met luide verbazing. „bent u naar een begrafenis geweest?”

„Stil”, zei mrs. Taybrow. „Hé, waar is al de boter gebleven?”

„Dat weet u toch, moeder, in de toffee. Wie werd er be-graven?”

„Nu zullen we de heele week zuinig met boter moeten zijn” zei mrs. Taybrow. Maar het scheen haar niet te hinderen. Werktuigelijk zette zij dingen op hun plaats, zei nu en dan wat tegen Louise of de twee vrolijk kijkende jongens.

„We speelden verstoppertje en ik klom in den populier en Louise kon me een héélen tijd niet vinden”, zei Vince.

„Ja, en ik kroop achter de groote poort en toen kon Miriam mij niet vinden. Ik heb honger”, zei Alan naief. „we aten alles op toen u net weg was”.

Zij waren blij toen ze thee kregen en boterhammen en gestoofde peren met custard. Dit op zichzelf was ook een pretje en mrs. Taybrow was zoo aardig.

„Ik wou dat moeder kon opstaan en met ons theedrinken en spelen”, zei Vince, langzaam opkijkend van zijn boterham. „Zoo gauw ik thuis ben, ga ik haar vertellen dat we zoo prettig gespeeld hebben. We hebben haar al in een week niet gezien, weet je. We hebben bij tante Margaret gelogeed”, legde hij nichtje Louise uit.

Hij nam een stukje brood en lachte toen hij weer aan de toffee dacht. „Ik ga vast thuis ook toffee maken”, beloofde hij.

Mrs. Taybrow wasschte Alan's handen en gezicht, en liet Vince zichzelf wasschen. Toen zette zij haar hoed weer op, trok haar mantel aan en nam de jongens mee. Ze hadden den weg zelf wel kunnen vinden, maar ze wilde hen veilig in handen van hun vader afleveren. Zij wilde hem zeggen: „Laat hen bij ons komen, zoo dikwijls ze kunnen. De frissche lucht zal hun goed doen”, 't Was alles wat zij te zeggen wist.

Hun huis leek somberder en zwarter, de grond in hun tuin vettiger dan ooit. De vader wachtte hen op in de gang en zei een beetje verbaasd „Dag mevrouw” tegen mrs. Taybrow. Eerst kort tevoren had zij het huis verlaten. „Ik heb de jongens teruggebracht, mr. McLeod”, zei zij „en ik wilde u zeggen, dat ze altijd welkom bij ons zijn als ze willen komen”.

„Zijn jullie zoete jongens geweest?” vroeg de vader, zich -treng over hen heenbuigend en zonder de schaduw van een glimlach.

„O, vader”, zei Alan. „we hebben zoo'n fijne dag gehad, de fijnste die ik me kan herinneren!” Zijn gezichtje in dat sombere huis glom van pret.

Vince had ongemerkt zijn hand uit die van mrs. Taybrow losgemaakt en was zachtjes de trap opgeklimmen. „Ik ga 't moeder vertellen van onzen fijnen dag”, dacht hij.

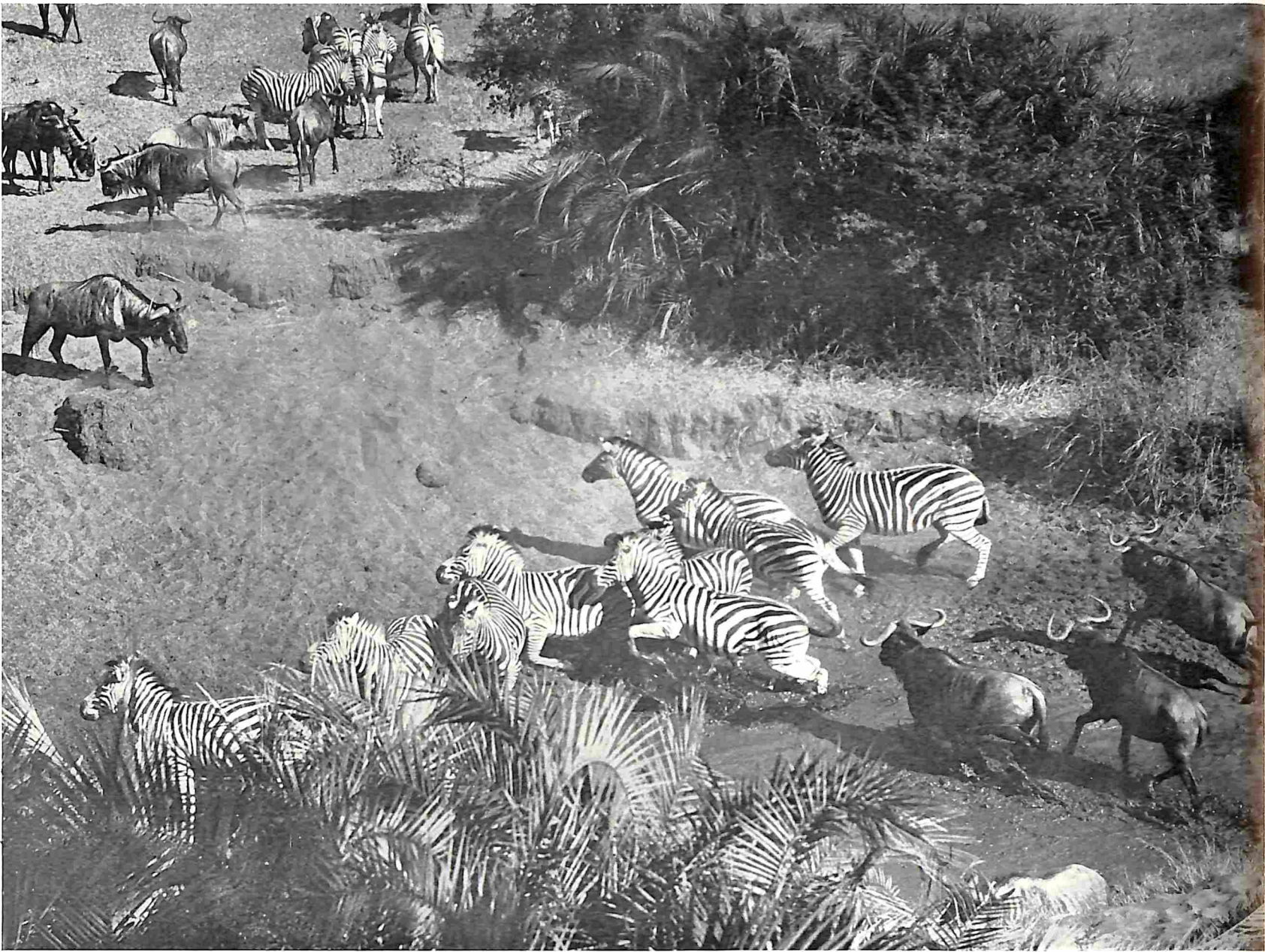
Maar toen hij in die troosteloze kamer kwam met haar grijze wanden en lichtbruine gordijnen, was ze leeg. Daar stond het bed, met een schoone witte spreij erover — maar het was leeg, heelemaal leeg.

Nestkastgeheimen

DOOR F. KOSTER

DE toenemende belangstelling voor onze vogels openbaart zich niet alleen in de zich voortdurend uitbrei-dende bescherming van den vogelstand en in de steeds ruimer wordende verstreking van voedsel in de wintermaanden, zij uit zich ook in het streven om steeds dieper in het leven van onze gevederde vrienden door te dringen. Wij zien dat niet alleen in de, in den laatsten tijd in grooten getale, verschenen publicaties over het sociale leven en de psychologie der vogels, zij blijkt ook uit den daad-werkelijken steun, welke door talrijke leeken wordt verleend aan allerlei onderzoekingen naar de leggewoonten, den zang en den trek, onderzoekingen, welke zich niet alleen tot ons land bepalen, doch zich somtijds tot ver over de grenzen uitstrekken. Wij denken, wat dit laatste betreft, aan het onderzoek naar den vogeltrek in het Noordzeegebied, inge-steld onder leiding van dr. Drost van de Vogelwarte Helgo-land. ☼ De meeste deelnemers vinden wij echter op het ge-bied van het nestkastonderzoek, dat thans reeds een kwart-eeuw is verricht, eerst op bescheiden schaal te Wageningen, thans reeds met medewerking van tientallen waarnemers, die eenige duizenden nestkasten, over ons geheele land verspreid, onder hun contrôle hebben staan. Over dezen tak van vogel-studie nu willen wij U iets mededeelen. ☼ Onder de lezers bevinden zich ongetwijfeld vele natuurvrienden, die zich in het bezit van een flinken tuin of van meer uitgestrekte bosch-terreinen mogen verheugen. Zij zullen stellig op de hoogte zijn met de vogelbevolking van hun domein; velen zullen hun wintergasten en hun broedvogels goed kennen, weten, welke soorten rond-om hun woning of op hun landgoed zijn aan te treffen. En ik ben er van overtuigd, dat er ook vele vogelvrienden zijn, die met het kleine zangersvolk meelevén, die weten waar zij broeden en hoeveel jongen zij hebben grootgebracht. ☼ Hoe nu het genot van dezen nog meer te verhoogen, hoe nu bij anderen, die er nog te weinig van weten, meer belangstelling te wekken? Laat ons door een beschou-wing over het nestkastonderzoek een antwoord op deze vragen trachten te geven! ☼ Het is op zichzelf al een groot plezier om de nestkasten — waarover straks nog een practische inlichting — op te hangen. Het is een frisch werkje in den winter, gewapend met hamer en spijkers, van een ladder voorzien, door het bosch te trekken. De beste tijd is November en December, maar Januari is ook niet te laat. Hier worden kasten in het loofhout, elders in het naaldhout geplaatst, en niet wordt vergeten er ook enkele bij de woning en aan den boschrand op te hangen. Bent U in staat een 25-tal of meer kasten aan te schaffen, dan is het van belang niet alle van één type te nemen. Een paar vliegenvangerskasten, enkele groote voor de spechten, kauwen of steenuil, zullen zeer nuttig kunnen zijn. Afwisseling is een groote aantrekkelijkheid van alle vogelcultuur. ☼ Zijn de kunstmatige woningen voor de vogels opgehangen — in tal van streken van ons land bestaat er nog een dringende behoefte aan! — dan is het zaak om de nederzetting geregeld te controleeren. Dat gaat heel gemakkelijk. De goede kastjes zijn van een los deksel voorzien; staande op het laddertje kan men dezen deksel op-lichten, teneinde van den inhoud kennis te nemen. U zult er over verrast staan zoo spoedig als sommige vogels er gebruik van maken, eerst om te slapen natuurlijk. Wanneer er verder geen voorzorgsmaatregelen worden genomen zal men ook minder aangename ervaringen beleven, kasten die vuil en vochtig geworden zijn, die door eekhoorns zijn aangevreten, enz. ☼ De meeste zullen van Maart af worden bewoond, tenzij de vogelstand zoo arm is en het aantal natuurlijke hollen zoo groot, dat de kastjes leeg blijven.

(Vervolg op blz. 48)

Foto's Z.-Afr. Havens en Spoorwegen

ZEBRA'S EN WILDEBEESTEN, OPGESCHRIKT BIJ DE DRINKPLAATS IN HET ZUID-AFRIKAANSCH BOSVELD

ZUID-AFRIKA'S GROOT WILD

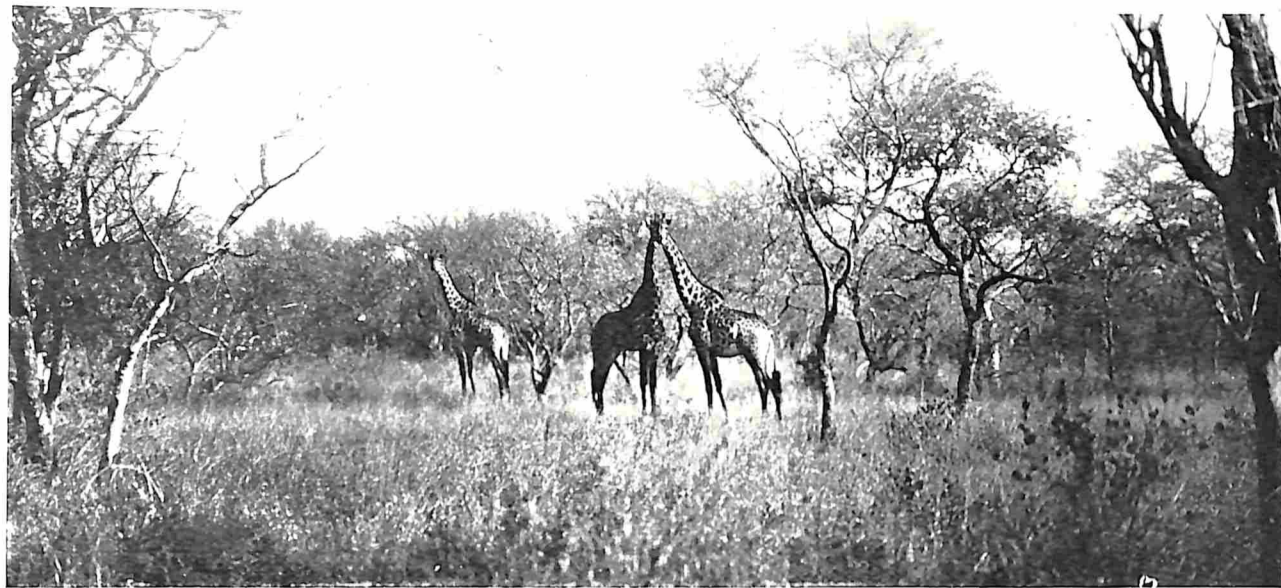
DOOR G. W. DEKKING

HET wild ontvlucht den mensch, de menselijke nabijheid en beschaving. Met het toenemen der bevolking en het steeds verder dringen der beschaving gedurende de laatste decennia is Afrika's wild steeds verder noordwaarts getrokken, den vreemden en gevaarlijken indringer ontvluchtend. Tegenwoordig treft men het alleen nog in dun bevolkte streken aan, zooals Noordelijk Transvaal en de Zuid-West. Er zijn nog tal van diersoorten, zooals luipaard, jakhals, verschillende hertensoorten en ook slangen over de Unie verspreid, maar hun aantal is uiterst klein, vergeleken bij de enorme troepen, die men in Noord-Transvaal aantreft. ☼ Noord Transvaal — het bosveld — is het wild-eldorado. ☼ Dit prachtige, typisch begroeide gebied is vele malen grooter dan Nederland. Het klimaat is een der oorzaken, dat de blanke ook dit gebied niet reeds in beslag heeft genomen. Men vindt er nog ongerepte natuur, met zoo hier en daar een typisch Transvaalsch dorpje. Hier woont de kaffer nog in den „rauwen” staat van vijftig en meer jaren terug. Wegen in deze wereld van zand zijn er bijna niet. Men trekt er door met een ossen- of een ezelswaggen en slaapt onder den blooten hemel. Voorwaar geen luxe-reizen, maar toch is een tocht door dit mooie, groote, bijna verlaten gebied meer dan de moeite waard. ☼ Het bosveld is een wereld op zich zelf, een wereld, die nergens op aarde haar weerga vindt. ☼ Groote kudden antilopen- en hertensoorten, zooals koedoes, wildebeesten, waterbokken, impala, enz. kan men hier geregeld ontmoeten. Zij zijn, daar zij weinig gejaagd worden, absoluut niet menschen- en mogen de wildebeesten, vooral de mannetjes, in den paartijd wel eens gevaarlijk zijn, overigens vallen zij den mensch niet lastig. De mooiste en ook de schuwste der antilopen is de impala, een buitengewoon slank en mooi gebouwd dier,

met een paar allervriendelijkste, groote, bruine oogen. In het gezelschap van antilopen, vooral wildebeesten schijnen door hun uitverkoren — waarom weet ik niet — treft men de zebra's aan. In gevangenschap is de zebra een makkelijk te temmen dier, dat ook in wilden staat geen kip kwaad doet. ☼ Algemeen denkt men, dat de leeuw het gevaarlijkste dier in Zuid-Afrika is. Niets is echter minder waar! Hij is, hoe paradoxaal het u ook in de ooren moge klinken — ik spreek uit ondervinding, daar ik op mijn vele tochten tal van leeuwen ontmoet heb — even bang voor den mensch als deze voor hem. De leeuw is, als men hem ongemoeid laat, een tip-top gentleman en zal u geen kwaad doen indien ge hem als den koning der wildernis erkent. Heel anders wordt de zaak, wanneer men hem verwondt. Dan valt er met hem niet te spotten en toont hij zijn woeste, niets ontziende kracht. Trouwens, elk gewond dier ontsteekt dan begrijpelijkerwijze in woede. Leeuwen zijn gezellige dieren, zij leven in betrekkelijk groote troepen. De enkele alleen rondtrekkende leeuwen zijn oude, uit de troep verstooten heerschers, die de hegemonie aan een jongeren soortgenoot moesten afstaan. Het zijn deze heeren, die door gebrek aan vlugheid en slechte tanden geen voldoende prooi machtig kunnen worden en hierdoor den mensch aanvallen, zoogenaamde „maneters” worden. ☼ Een eigenaardig verschijnsel is het, dat, als men een leeuwenloop gaat en men eerst het wijfje schiet, de leeuw op den onverbiddelijk aanvult om haar echtgenoot te wreken, wat al menigeen het leven gekost heeft. ☼ Zuid-Afrikaansche buffels, die in troepen van tien tot twaalf leven, zijn groote, zwaargebouwde en lastige dieren, die zonder de minste reden aanvallen. Hun evenknie in kracht vinden zij in den olifant. Het beste doet men deze dieren uit den weg te gaan en onge-

moeid te laten. De Zuid-Afrikaansche olifant is moeilijk te temmen en is zelfs dan nog niet te vertrouwen. ☼ De onschuldige giraffen met hun lange halzen en groote vraag-oogen vormen een prachtige decoratie van het landschap. ☼ In de vele poelen en de enkele rivieren, die het bosveld doorsnijden, huist één der gevaarlijkste en sluwste wezens der schepping: de krokodil, Lutembe. Geen rimpeltje ligt over het water. Alles is doodstil. Niets verraaft, dat daaronder het stille, rimpellooze water-vlak Lutembe op zijn prooi loert. Wee den armen kaffer of kaffermeid, zebra, aardvarken,

zelfs buffel en leeuw, die zich vooroverbuigt, om water te scheppen of te drinken! 'n Geweldige staartslag verbreekt de doodsche stilte en in een oogwenk is het slachtoffer onder water getrokken. Het aantal slachtoffers van den krokodil is onder de Kaffers verbazend groot en Lutembe is dan ook hun schrikbeeld. Deze monsters kunnen zeer oud worden en zijn geweldig sterk: zij groeien langzaam en hebben eerst op ongeveer twintigjarige leeftijd hun volle lengte bereikt. 's Middags ziet men hen gewoonlijk zich op een zandbank in de zon koesteren. Mèt den mensch is de krokodil de grootste vijand der dieren. ☼ In de rivieren huist de rhinoceros, die zeer bijziende is. Nukkig van aard als hij is, duldt hij geen menschelijk wezen in zijn nabijheid. Krijgt hij den reuk van een mensch in den neus, dan stormt hij als een dolleman, alles onder zijn ontzettend gewicht vertrappend, in rechte lijn in de richting, waaruit de geur komt. Juist doordat de rhinoceros zoo bijziende is en steeds in een rechte lijn storm loopt, is hij gemakkelijk te ontwijken. Zijn huid, die gebruikt wordt om zweepen van te maken, is verbazend dik, zoodat zelfs een kogel er op afketst. ☼ De nacht is in de wildernis de tijd der jacht, maar alvorens de dieren, na den heelen dag in de zon gesoed of geslapen te hebben, op jacht trekken, lesschen zij bij een pool den dorst. Tegen zonsondergang kan men hen dan daar altoos in groote getale zien. ☼ Even na zonsondergang ontwaakt de natuur en begint de wildernis te leven. De jakhals en de hyena laten hun gehuil weerklinken en in de verte dreunt de roepstem van een leeuw. Nooit is de nacht in de wildernis stil. Steeds weerklinkt de stem van een of ander dier en eerst tegen zonsopgang keert de stilte in de wildernis terug. Het wild, moe gejaagd en zat gevreten, gaat, alvorens zich ter ruste te begeven, bij een pool drinken.

GIRAFFEN TUSSCHEN DE DORENBOOMEN

Tijgerbloemen, iets prachtigs voor zomer en najaar

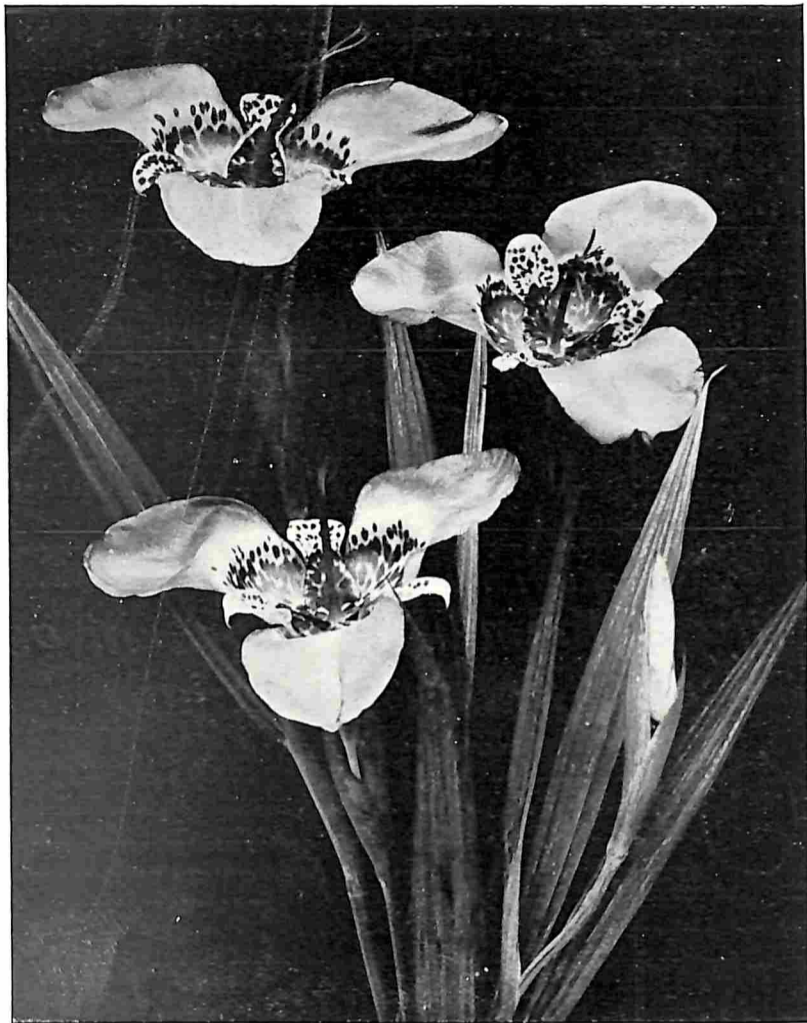
DOOR L. SPRUIT

ONDER de honderden dingen die we op een kweekerij tegenkomen, zijn er toch altijd wel 'n paar planten of struiken die ons bijzonder bevallen en die we ieder jaar weer met evenveel vreugde zien bloeien. En dan mogen we zoo'n mooie plant al eens 'n poosje vergeten zijn, als de bloeitijd weer gekomen is, zien we haar met plezier terug en denken „hoe kon ik zóó iets moois vergeten?” ☼ Wie veel op kweekerijen komt, krijgt ook veel verschillends te zien en dan gebeurt het licht, dat men heelemaal geen keuze meer doen kan, geen voorkeur meer heeft. Als er dan tóch nog enkele dingen zijn, die je het heele jaar door bijblijven en waarvan je met verlangen de eerste knoppen ziet opengaan . . . nu, dan is dat ook wel iets bijzonders, zoo'n plant! ☼ Tigridia, de Tijgerbloem, is er een van. Wie eenmaal de gelegenheid gehad heeft, er velden vol van in bloei gezien te hebben, zal niet rusten voordat hij ze in zijn eigen tuin heeft staan. Want het is wel iets heel bijzonders. ☼ 't Is een bolgewas uit Zuid-Mexico; en ondanks het verschil in klimaat doet de plant het in Holland uitstekend. De in Mexico wilde vorm is de fel scharlakenroode *Tigridia pavonia*, maar daarnaast zijn ook allerlei andere kleuren ontstaan als geel, wit, lila-rose, bronskleur, allemaal met een donkere tijgervlek-teekening in het hart. De foto's op de volgende blz. toonen wel hoe de vorm van de bloemen is. De knoppen zijn zeer spits en de bloemen zijn na een dag verlept. Om twaalf uur zijn ze totaal plat open en tegen het einde van den middag sluiten ze zich voorgoed. Maar het aantal knoppen per plant

is geweldig groot en daarom kunnen we feitelijk wel zeggen dat Tigridia bloeit in zomer en herfst. Want van Augustus tot October is een respectabele bloeitijd! ☼ Naast de gevlekte Tigridia bestaat een ongevlekt ras, de z.g. *immaculata*. De kleuren zijn ongeveer die van de gevlekte. Het hart is vaak licht, soms ook omgeven door een lichte streep. ☼ Als snijbloemen zijn Tigridia's onovertroffen. Alle knoppen komen op water uit, en doordat het zulke edele bloemen zijn, heeft men zelfs al genoeg aan één enkelen stengel in een smal vaasje! ☼ Eind Maart worden de bollen buiten geplaat in voedzamen en diep bewerkten grond in de volle zon. Wat vocht in den bodem is wel aan te bevelen. 10 cm diep worden de bollen gezet en pl.m. 15 cm uit elkander. Houden we ze als tuinplant, dan moeten we ze in kleine groepen bijeen zetten of op zonnige vak-

ZES LEEUWEN POSEEREN IN DE WILDERNIS

Foto's van Tubergen

TIGRIDIA PAVONIA

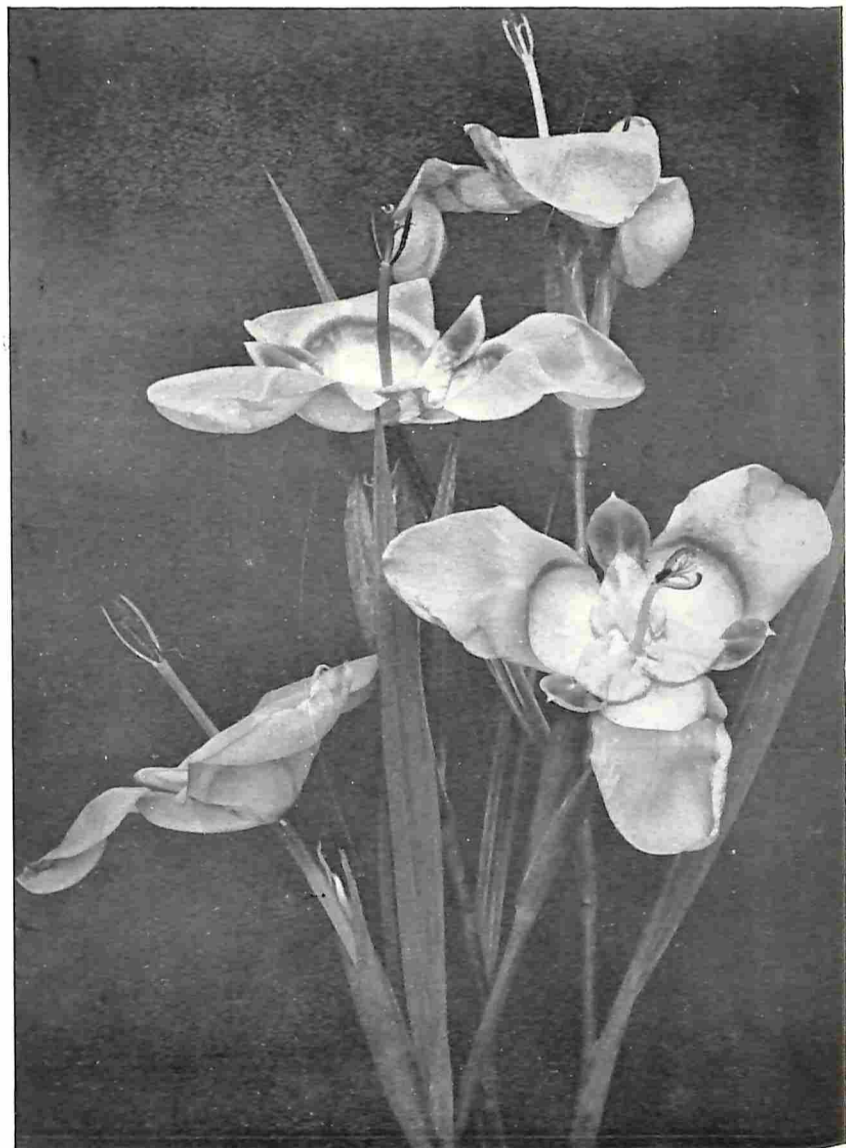
jes. In den herfst, einde October of begin November, nemen we de bollen op en bewaren ze tot het volgend voorjaar droog en vorstvrij, want ze kunnen totaal niet tegen vorst. De muizen houden bijzonder veel juist van Tigridia-bollen, dus daar mogen we wel een beetje voor oppassen!

DOOR HET LAND VAN DE DINKEL

DOOR W. H. DINGELDEIN

HET oostelijke grensgebied van Twente wordt doorsneden door de Dinkel. Dit riviertje drukt zulk een bijzonderen stempel op het geheele landschap, dat zijn naam „Dinkelland” ten volle gerechtvaardigd is. Noemde de heer Heimans een der andere uithoeken van ons vaderland, de streek om Epen in Zuid-Limburg „Ons Krijtland”, de niet minder groote natuurvriend Bernink gaf Oost-Twente den naam van „Dinkelland” en beiden schreven een uitstekend boekje over die twee uitverkoren streken van Nederland. ☼ De Dinkel is slechts tijdelijk „onze” rivier. Drie kwartier gaans bezuiden het dorp Losser komt zij toegang vragen en ten noord-oosten van Ootmarsum dankt zij ons land voor den verleenden vrijen doortocht, om dan weldra beneden Neuenhaus door de Vecht te worden opgenomen, die het water naar de Zuiderzee afvoert. ☼ In Westfalen liggen haar bronnen. Tal van beekjes ontspringen in de zachtgolvende streek tusschen het klokgietersstadje Gescher en Holtwick en vereenigen zich, zoodat bij Legden reeds een flink stroompje gevormd is, dat tusschen de hooge bouwkampen, boschjes en weiden doorkronkelt. Het water is dan al mans genoeg, om bij het deftige huis Egelborg een watermolen te drijven — helaas „geturbiniseerd” en van zijn oude schep-raderen beroofd — en de breede slotgracht te voeden, waarin het fraaie gebouw in renaissance-stijl, eigendom der baronnen van Oer, zich spiegelt. Het snijdt den grooten weg van Ahaus naar Coesfeld en levert opnieuw de beweegkracht voor een molen, de oude Düstermühle, in welks muren verweerde wapensteen herinneren aan vroegere eigenaressen of liever bezitsters: de abdisen van het rijke stift Asbeck. Hier ver-toefden wij op een der laatste zonnige en warme herfst-dagen van 1934 uren lang en lagen er in het gras en het warme

zand aan de boorden van den wijden molenkolk. Kristalhelder was het water, nog door geen fabrieken verontreinigd, en weerkaatste de langzaam voortdrijvende witte wolken. Een enkele boer kwam met zijn stortkar vol zakken rogge aan-gereeden, een „grüner Jägersmann” verliet de nabije mulders-woning, tevens herberg, wierp zijn geweer over den schouder, riep zijn hond en stevende op de groene knollenakkers af. De zware beuken langs den rand van de overoude Dingplaats met haar verwrongen, half blootgewaaide wortelstoelen wuifden boven onze hoofden en lieten reeds de eerste gele herfst-bladeren neerdwarrelen. ☼ Zeer waarschijnlijk is het deze oude rechtplaats of maalstede, die aan de Dinkel haar naam heeft gegeven. Want hier, bij dit Thing-lo of Dink-loo, de boschrijke hoogte, waarop onder den vrijen hemel recht werd gesproken, begon het stroompje een bepaald karakter te krijgen, dat een eigen naam wettigde. En zoo zal de naam dezer belangrijke plaats aan haar oever overgegaan zijn op de beek zelf, die voortaan „Dingloo-” of „Dinkloo-beek” heette. De heer J. J. van Deirse te Enschede opperde deze vernuftige veronderstelling en ook taalkundig is de overgang van Thinglo naar Dinkloo en Dinkel zeer goed mogelijk: men denke slechts aan namen als Hengelo, Twickelo, Boekelo, Hasselo, Weerselo, Usselo en vele andere in Twente en Westfalen, die tot Hengel, Twickel, Bokel, Hassel, Weersel en Ussel afgesleten zijn in den volksmond. Twickel zelfs officiëel. ☼ Maar het Dinkelwater staat niet stil zooals wij, maar rept zich noordwaarts voort. Het vlakbij gelegen Heek is het eerstvolgende dorp aan den linkeroever. De huizen staan geschaard om de middeleeuwsche kerk op een hoogte, met haar bijzonder mooie Romaansche noordportaal en haar doopvont. Dan volgt weldra Nienborg, waar nog een enkele hooge huizinge van den Westfaalschen adel, de borgmannen van Nienborg, spreekt van vroegere grootheid. De roof- en heersch-zucht der machtige heeren van Ahaus, Horstmar en Steinfurt, die den kleinen landadel evengoed onderdrukten als de vrije boeren en hun onvrije hoorigen, gaven bisschop Hermann II van Munster in 1198 aanleiding, hier aan de Dinkel een sterke nieuwe borg te bouwen ter bescherming van niet minder dan veertig adellijke huizen, die er in den loop der jaren omheen gegroepeerd werden, gezamenlijk door wallen en grachten omgeven. ☼ Epe is de volgende plaats van eenige be-

TIGRIDIA IMMACULATA

teekenis: het dorp heeft vooral zijn opkomst te danken aan de textielindustrie, die het even verder gelegen Gronau — met de grootste textielfabriek van geheel Westfalen — Amerikaansch heeft doen groeien. Hier in dit stadje op de groene ouwe aan de Dinkel staat nog het oude huis Gronau, de „Witwensitz“ of douairière der gravinnen van Bentheim, een enclave in het stift Munster. ☞ Dan heeft het riviertje, thans niet helder meer, doch vervuild door de afvalstoffen der fabrieken, de grens van Overijssel bereikt en gaarne wordt gastvrije toegang verleend, want het zal de glorie van Oost-Twente worden! ☞ In rechte lijn op de kaart gemeten, liggen de punten, waar de Dinkel Nederland binnenkomt en weer verlaat, 24 kilometer van elkaar, doch de lengte van het rivierbed bedraagt misschien wel het dubbele. Het water heeft zijn weg gezocht, waar het hem

paste en beschrijft honderden bochten door het landschap, de wijde dalvlakte, die het zelf heeft opgebouwd. Alleen het laatste stuk, in het broekland tusschen de boerschappen Tilligte en Lattrop, is door menschenhand geregeld en heeft rechte einden, maar overal elders maakt het riviertje de vreemdste zijsprongen, ja stroomt wel eens zuidwaarts inplaats van in de tegenovergestelde hoofdrichting. ☞ De westrand der Dinkelvallei wordt gevormd door den heuvelketen, die van Noord naar Zuid door Oost-Twente loopt. Tijdelijk wordt ze wel onderbroken door de laagte, waardoor het Almeloche kanaal is gegraven, doch daarna zet ze zich voort tot ver over de grenzen van de Nedergraafschap Bentheim, waar het dorp Wilsum aan haar noordelijke hellingen ligt. ☞ Niet tot deze Twentsche heuvels met hun kern van tertiaire leem behooren de hooge eschgronden bezuiden het dorp Losser, die tot dicht aan de Dinkel afglooiën en waarvan het binnenste bestaat uit zandsteen, die dicht aan de oppervlakte komt — een merkwaardigheid op Nederlandschen bodem. Het is dezelfde steensoort, die den steilen, langgestrekten rug vormt, waarop aan de overzij der landsgrens het dorp Gildehaus ligt en daarom Gildehauser

Foto's W. H. Dingeldein

HEIPLAS IN HET BEUNINGER VELD

zandsteen heet, wèl te onderscheiden van den Bentheimer, die de bekende en vooral vroeger zoo gezochte bouwsteen levert; de steensoort van Gildehaus en Losser is daarvoor niet of nagenoeg niet geschikt. Van den hoogen Losser- en Zoekeresch gezien, lijkt Gildehaus met zijn molens en stompen massalen toren vlakbij te liggen, aan de andere zijde van een wijde cultuur- en heidevlakte, de boerschap Bardel. ☞ Daarna, doch op veel verderen afstand, volgt ten westen der Dinkel het heuvelland van de Lutte en Beuningen, dat met den hoogen Meierink-esch (den „Tolbult“) bij Denekamp plotseeling afbreekt en pas weer begint, waar de breede Ageleresch, ten zuid-westen van Ootmarsum, langzaam opglooit tot de hoogte, waarover de straat van Ootmarsum naar Almelo gaat, met den Kuiperberg en den Hezeberg als hoogste verheffingen. Dan volgen ten noord-westen van het genoemde stadje de prachtige esschen van Nutter en ten slotte het hooge heideplateau van Hezingen, de waterscheiding met de Regge. ☞ Waar de oostelijke hellingen dezer heuvelrij langzaam uitloopen, begint de breede vlakte langs de oevers van de Dinkel, laagterras, door ontelbare erosiegeulen in brokken

verdeeld. Oostwaarts zet deze vlakte zich voort tot ver over de landsgrenzen en onmerkbaar gaat zij over in het laagterras van de Vecht, de rivier van het graafschap Bentheim. ☞ Van de heuvels dalen snelle, heldere beekjes af. Zonderen wij het grensstroompje de Glanerbeek uit, die in het Aamsveen ontspringt en in de Dinkel valt een kilometer benoorden het punt, waar deze ons land bereikt, dan is de Elsbeek, die door de boerschap de Zoekestroomt, de eerste. Van den zuidelijken rand der Lutterbergen komen kort na elkaar de Bethlehemsche- en de Snoeyinkbeek, de laatste naar het erf Snoeyink genoemd, dat dicht aan haar mond ligt. Ook andere beken hebben haar naam aan oude boerenhoeven ontleend: zoo de Bloemenbeek (naar het erf Bloemen, ten noorden van den grooten weg Oldenzaal-Bentheim), waaraan ook het groote erf de Aust ligt, oudtijds Avest (van aves, oves = water-

OUDE HAAGBEUKEN IN HET BENTHEIMER WOOD

loop) gelegen is. Ook van den Austieberg in Beuningen komt een smal, snelstroomend beekje, ontspringend in een wondermooi dal en weer is het de boerderij Austie (= waterstede), die aan den helderen sprank den naam geeft; bovendien ligt de hoeve Epman (afgeleid van eppe, apa = water, gelijkwaardig aan aqua) aan zijn bronnen. ☼ Van den noordelijken rand der Beuninger heuvels komen beken, die zich straks bijna zullen verliezen in de uitgestrekte wildernissen van het Volter- en Agelerbroek, wier verzamelde water als Enkterbeek bij het erve Enkman onder den grintweg Denekamp — Ootmarsum zal doorstromen. In groote slingers zwaait deze door de weiden van de boerschap Tilligte, neemt onderweg nog zijstroompjes op, die in de sappige bloemrijke weiden en breede erosiedalen rondom Ootmarsum hun water verzamelen, en bereikt als Hollander graven niet ver van de Duitsche grens in den Ottershagen den hoofdstroom, die, voordat hij Twente vaarwel zegt, nog gevoed wordt door de Springendalsbeek, wier bronnen in het prachtige heideland-schap van Nutter en Hezinge liggen. Ook verder noordwaarts aan gene zijde der landsgrens, vallen er nog enkele beken in. ☼ Dit

was het westelijk stroomgebied; dat aan de oostzijde van de Dinkel is veel uitgestrekter. Op Twentschen bodem is de Roenbergerbeek, die in de streek tusschen Nienborg en Metelen in Westfalen ontspringt, de eerste, die haar water aan dat van de Dinkel toevoegt. Dicht bij Losser valt zij erin; weinige kilometers noordelijker, bij het groote erf Verbeck aan den rand van het Losserse Zand, is dat het geval met een kleiner zijstroompje, de Ravenshor-

DE DÜSTERMÜHLE AAN DE DINKEL, TUSSEN LEGDEN EN NIENBORG IN WESTFALEN

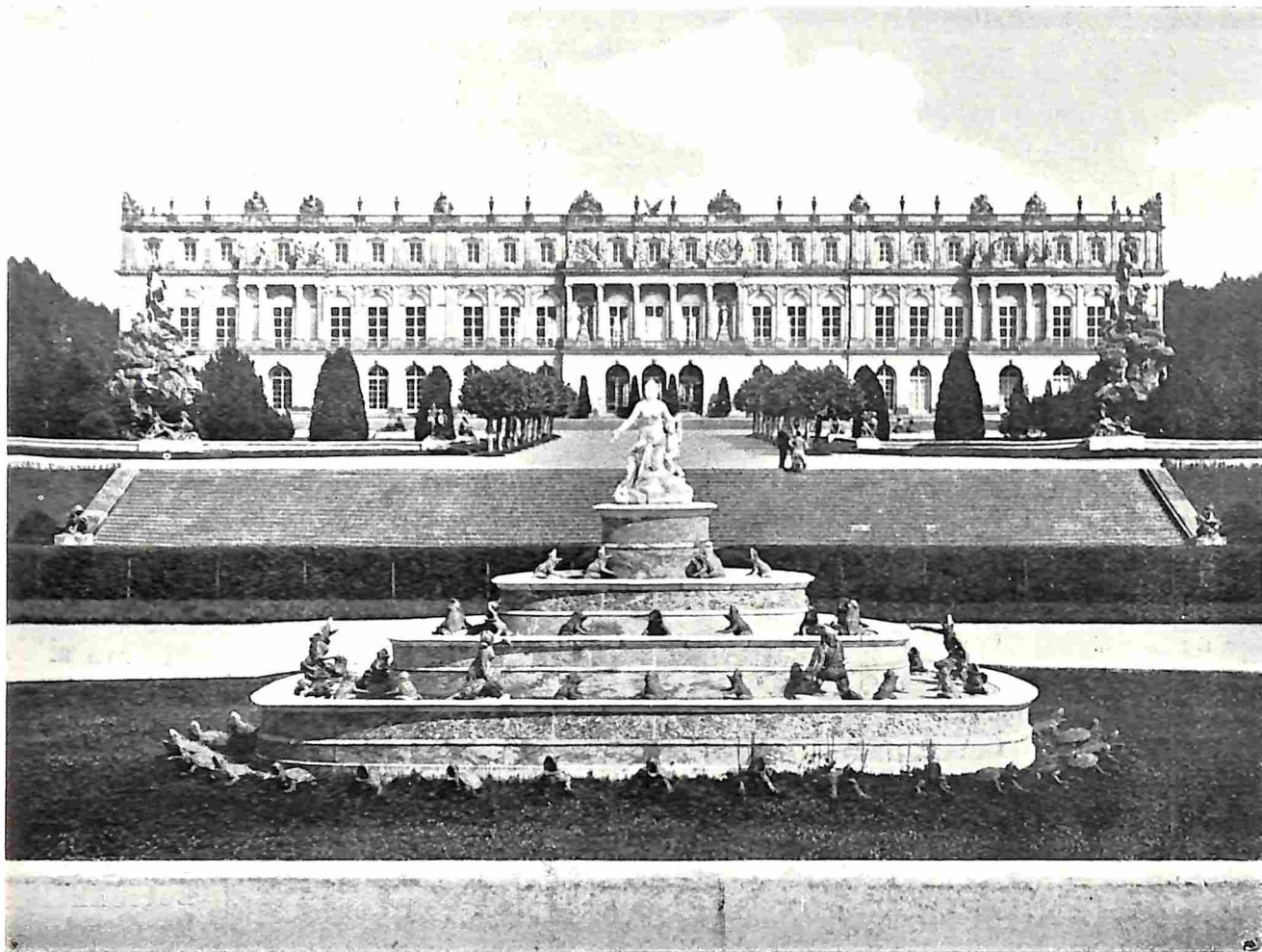
sterbeek. Daaraan liggen in de boerschap Bardel nog de resten van het adellijke huis de Ravenshorst, eertijds een Bentheimsch leengoed, doch thans geheel vervallen, zoodat alleen nog een oud poortgebouw van vroegere grootheid getuigt. ☼ Voorts behoort het geheele Bentheimer Woud tot het gebied van de Dinkel. De bodem van dit bosch bestaat uit oude Wealdenleem, die nagenoeg geen regenwater kan opnemen en daardoor vele stagneerende poelen en drasse kommen telt. Weinig verdampt er onder het zware lofdak van eiken, haagbeuken en naaldhout, geeft het aanschijn aan vele waterloopjes, die het uitgestrekte woud doorstromen, de voeten van eeuwenheugende haagbeukstobben bespoelen en in 't voorjaar gegroet worden door de knikkende hoofdjes der gele primula's aan haar oevers. Samen vormen ze de Rammelbeek, die ten noord-oosten van Denekamp de taak heeft, Hannover van Overijssel te scheiden en op haar beurt valt in de Gele Beek, wier naam herinnert aan het geelachtige water, gevolg van den ijzeroerhoudenden bodem der meien, waardoor ze stroomt. Ook deze Gele Beek (een der vele namen, die deze op haar reis naar de Dinkel achtereenvolgens draagt) komt uit het Bentheimsche. Haar oevers zijn vooral ten zuid-oosten van Denekamp, waar zij den rand van het uitgestrekte Lutter-

zand aansnijdt, van een groote schoonheid: een Dinkel in 't klein; zeldzame bloemen bloeien er op de oeverweitjes, die in haar meanders gevat zijn. Ook de Gele Beek doet als de Dinkel: pas over de noordgrens van Twente bereikt ze den hoofdstroom. ☼ Men peinst over den naam Rammelbeek en denkt: Wat heeft die met „rammelen“ uit te staan? „Klingelbeek“, een naam, die elders meermalen voorkomt, zou beter passen: die bootst het geruisch en gemurmel van het water, dat over zand en kiezel en boomwortels voortschiet, na. Oude kaarten van Twente geven echter de verklaring: op Bentheimsch gebied, vlak aan de grensbeek, is een staak geteekend, door een rad gekroond, een radstaak, teeken van een plaats voor terechtstellingen, waarbij te lezen staat: de Ram. De boer Rammelkamp woont daar dichtbij; ook de Rammelhaar en de Rammelboer liggen aan de beek, maar nu aan de Twentsche zijde. Ik heb daar, bij de boeren op de Haar, gevraagd, of zij zich uit oude vertelsels iets herinneren van die „Ram“, maar alle heugenis daarvan is weggevoerd. Intusschen zullen de oude kaarten waarheid spreken, wischt. ☼ Ook stond er op de grens van Twente en Bentheim een

„Sonnetelge“, ongetwijfeld een eik, als eeuwenoud baken in het onland tusschen de marken aan deze en gene zijde. Het markenboek van de Lutte noemt haar bij gelegenheid van een laakgang (controle der markengrens in 1651), op oude kaarten staat ze geteekend en zelfs het grenstractaat tusschen Nederland en Hannover, dat in 1824 te Meppen gesloten werd, kent haar nog als grenspunt. In den naam Sombeek (op het kadastrale plan nog Zonnenbeek) leeft de her-

innering aan dit natuurlijke grensbaken, wellicht in oude tijden een heilige boom, nog voort. ☼ Zoo hebben wij dus in 't kort de grenzen van het stroomgebied der Dinkel bepaald. Een beschrijving van het geheele terrein zou echter geen doel hebben en ook bezwaarlijk kunnen worden gegeven en daarom zal ik mij in het volgende beperken tot de Dinkel en haar oeverlandschappen op Twentschen bodem. Een enkel woord over de geologische gesteldheid, die het karakter dezer streek bepaalt, is reeds gezegd; de goede nieuwe geologische kaarten van den Rijks-Geologischen Dienst geven nadere inlichtingen over den bouw van den bodem. ☼ Er is weinig verbeeldingskracht voor noodig om zich een beeld te vormen van het Oost-Twentsche landschap, voordat de marken verdeeld waren, heidevelden beboscht en ontgonnen, veenplassen door ontwatering droog gelegd, nieuwe wegen aangelegd, tal van huizen gebouwd. Eeuwenlang bestonden toen reeds de hooge esschen met hun rogge-voelden; ook de weiden en hooimaten (meien) in breede zoomen langs de oevers van rivier en beek. Het heuvelland van de Lutte, de hoofdmarke van Twente, is zonder eenigen twijfel reeds veel langer dan duizend jaar een gebied, dat, afgezien van vele jongere bosschen, in wezen niet is veranderd; evenzoo het cultuurland rondom de oude nederzet-

SLOT HERRENCHIEMSEE. VOORZIJDE MET LATONA-FONTEIN

tingen van Losser, Beuningen en Denekamp; niet minder het vruchtbare land van heuvels en dalen om het oude stedeke Oostmarsum. Maar onafzienbare heiden moeten er hebben gelegen, vooral ten oosten van de Dinkel, zich uitstrekken- de tot waar de Gele- en Rammelbeek vruchtbaarheid aan den schralen bodem schonken, doch dan weer wijkend naar den oostelijken gezichtseinder, waar de Vecht, de hartader van Bentheim, de boeren der marken aan haar oevers tot vestiging had uitgenoodigd. Tal van poelen, plassen en venen lagen er in de eenzaamheid van het veld verloren, waar de vogelwereld van het water ongestoord kon leven en slechts een enkele boer kwam om er plaggen te maaien, schadden of turf te steken. Een beeld van grootsche verlatenheid moet dit heideland hebben vertoond, en ofschoon de ontginning gestadig en onverbidde-lijk voortschrijdt als harde noodzakelijkheid, toch ligt er nog veel schoons tusschen Dinkel en grens. Nog dwaalt er een enkele scheper met zijn witge- wolde kudde en zijn schaa- phond over de bruine vlakke; nog liggen er blinkende ven- nen, die den hemel zuiver weer- spiegelen en een laatste toe- vluchtsoord zijn voor meeuwen en sterns, grutto's en wulpen, Kieviten en snippen, tureluurs en kemphaantjes. Nog vliegt het korhoen uit een hoogen- ruigen heidepol voor uw voe- ten op, brengt de vos een on- gewenscht bezoek aan het kip- penhok van den boer en waagt zich een enkele ree uit de vei- lige beschutting der denne- bosschen op het open terrein. Nog zijn het Beuninger- en Denekamper veld, de Deur- ninger- en Lattroppeheide op vele plaatsen ongerept en daalt er een weldadige rust in het hart van den mensch, die met open oog en ontvankelijke ziel door haar ruimten onder den hoogen hemelkoepel dwaalt.

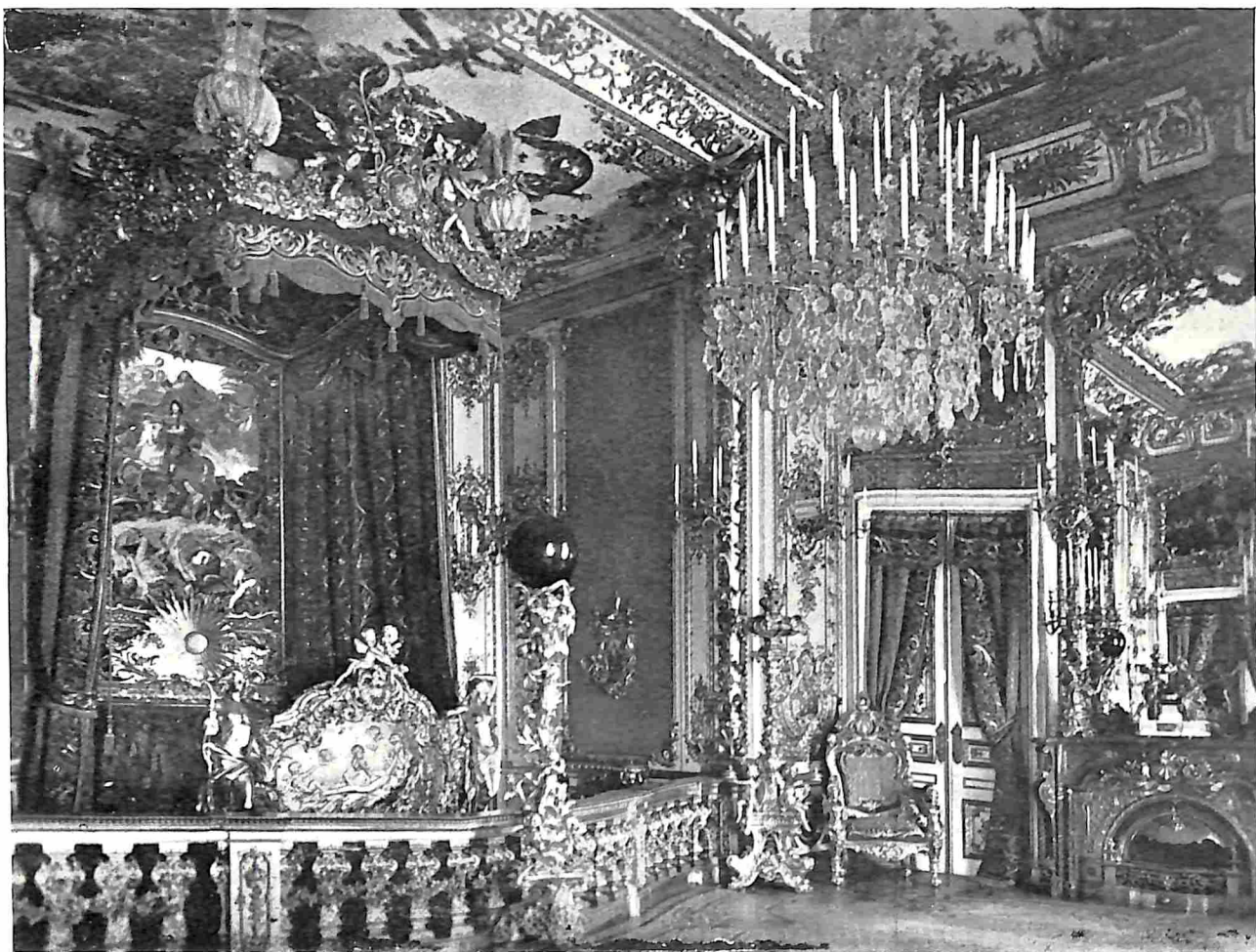
(Wordt vervolgd)

Van armoede en rijkdom

DOOR L. GREETER

VAN den buitenkant van Arnhem, op een terrein dat men gerust „ongerept” mag noemen, ligt het Nederlandsche Openluchtmuseum. ☼ Op zichzelf reeds is het daar aangenaam verblijf houden. De stille lanen, de hooge, oude boomen geven de idee van echt natuurschoon en in de stilte is het er heerlijk wandelen. ☼ Daar, in dit natuurpark, liggen de hutten en boerenwoningen, waarin ons voorgelacht gewoond heeft en waarin men op verschillende plaatsen nog woont. ☼ In de eerste plaats is er de plaggenhut. Laag, zoo laag dat een flinke man met de hand aan het dak kan reiken. Laag is ook de deur, waardoor men binnentreedt in dit donkere verblijf, donker omdat er maar een armzalig klein venstertje in is. De hut bestaat slechts uit

één enkele kleine kamer, waarin mensch en vee tezamen woonden. Het vee bestond slechts uit een geit, die verblijf hield in een hok, dat door een hekje was afgesloten van de menschelijke verblijfplaats. De vloer bestaat uit leem of zand, een donkere ruimte langs den muur vormde het armzalige bed. ☼ Het is een vreemde gedachte, dat in deze ellendige verblijfplaats menschen hebben kunnen wonen, en dat zij dit in het Oosten van ons land nog doen. Een wonderlijk bestaan moet dit zijn, een woning zonder eenige gezelligheid, eigenlijk niets dan een hok om er bij regenweer te schuilen en 's nachts te slapen. Thans zijn dergelijke hutten betrekkelijk een zeldzaamheid. Maar er was toch een tijd, dat zeer velen in zulke hutten woonden. ☼ Misschien waren zij toch niet al te ongelukkig. De bewoners van zulke hutten

SLAAPKAMER IN SLOT HERRENCHIEMSEE

hadden wellicht meer dan wij ons kunnen voorstellen, in elk geval bezaten zij zeer waardevolle dingen, die wij thans missen. Zij hadden de cenzaamheid en de vrijheid, zij behoefden zich geen zorgen te maken voor hun woning, want wanneer zij die door een of andere oorzaak verloren, bouwden zij in een minimum van tijd met eigen handen een andere. Zij hadden geen last van hun burenen, zij kenden niet de onvrede, die het wonen in de zoogenaamde etagewoningen voor zooveel tot een levenslast wordt. Zij hadden den geheelen dag de lucht en de zon, en misschien hebben zij nooit ook maar een oogenblik het gemis betreurd van de gemakken, waaraan wij zulk een groote waarde hechten. ☼ Maar arm moeten zij toch geweest zijn. Vreeselijk arm... ☼ Er is vervolgens een houten hut, zooals de Volendammers die vroeger bouwden aan het Y, om er gedurende de week verblijf in te houden. Des Zondags keerden zij dan naar Volendam terug. Deze houten hutten waren nog veel kleiner dan de plaggen hutten. Meubelen konden er niet in, zelfs geen stoel, de bewoner hurkte eenvoudig en gebruikte den vloer als tafel. In het midden van de hut was een stookplaats, en daarachter, over de geheele breedte van de hut, de bedstede. ☼ In het museum, dat zich ook op het terrein bevindt, hangt een geteekend

portret van een Volendammer, die zijn leven lang zes dagen van elke week in zulk een hut doorbracht. Een oude man in zijn traditioneel costume, een gerimpeld gezicht, waarop al de zware zorg van het leven is uitgedrukt, met oogen vol van den diepen ernst en de melancholie van degenen, voor wie het bestaan niet anders is dan de eeuwige strijd om een schamel stuk dagelijksch brood. ☼ En dan, vervolgens, komen

de boerenwoningen. ☼ Zooals ze hier staan, in de stilte van het bosch, kan men zich voorstellen dat ze eeuwen geleden reeds stonden temidden van de stilte der velden. Men kan zich ook de bewoners voorstellen, zwijgende, gebruide menschen, schamel gekleed, gekromd van den altijddurende arbeid op de velden. Arbeid was het parool voor deze menschen, nooit eindigde voor hen de zware arbeid op het land, die nog door geen vernuftige werktuigen van den nieuweren tijd verlicht werd. Men ziet daar de primitieve, houten ploeg, dien de boer vasthield en stuurde, terwijl de paarden of ossen hem voorttrokken. Geen naaimachines maaiden in korten tijd het koren, met de sikkel deed de boer dat werk, terwijl achter hem de gebogen gestalten kwamen van de vrouwen en meisjes, die het koren in schoven bonden. Alles geschiedde met de hand, slechts geholpen door primitieve werktuigen. ☼ Het is eigenlijk wel te begrijpen, dat de woningen zoo ruw en zonder eenig overtollig meubilair waren. Men had den tijd niet voor dergelijke dingen. De huisvrouw had slechts weinig tijd voor een eigenlijke huishouding, den meesten tijd werkte zij op het land. Zulk een boerenwoning bestond slechts uit één vertrek, wel wat grooter dan die van de plaggenhut, maar even donker. Er heerschte niet meer dan schemerlicht. In het midden, in den grond, was de stookplaats, daarboven hing een pot of ketel. Een schoorsteen was er niet, de rook moest maar een

uitweg vinden door de spleten in het dak of in de muren. Bedsteden langs de wanden vormden de legersteden, daar naast bevonden zich de stallen voor het vee. De kleinere huisdieren, zooals geiten, kippen en dergelijke, konden des nachts vrij in de kamer rondloopen: teneinde te verhinderen dat zij brand stichtten, plaatste men een ijzeren vuurkorf over het gat in den grond, waarin het vuur brandde. De vloer bestaat uit keitjes, het dak uit stroo. De meubelen bestaan, behalve uit een ruwe tafel en een paar matten stoelen, uit werktuigen, zooals een spinnewiel, een vlasbraak, en dergelijke. ☼ Arbeid, van de hardste soort, voor het meest karige loon, dat was het leven van de bewoners dezer huizen. ☼ Er zijn verscheidene van dergelijke huizen in het Openluchtmuseum. Sommigen iets beter, iets sierlijker, maar overal treft de hardheid van het leven, dat hierin eenmaal moet zijn geleefd. Als ik wandel door die statige, stille lanen, en ik zie hier en daar die huizen, dan bedenk ik steeds weer, hoe juist ze hier uitkomen. Welk een goed denkbeeld zij geven van de omgeving, waarin zij eens hebben gestaan, en van het leven, dat eens in hen geleid werd. Kleine, ruwe, donkere kamers, harde, lange arbeid, weinig loons, gemis van al de gemakken en aantrekkelikheden des levens, zoo was het

bestaan, dat gevoerd werd in die huizen.

☼ Ik kan het mij voorstellen, dat er nog betrekkelijk kort geleden op het platteland bijna geen andere bestonden dan zulke huizen. En ik denk... aan wat wij leerden op school, wat wij lezen in romans, over het leven in de vervlogen eeuwen. Oorlogen en nog eens oorlogen, keizers, koningen, graven, hertogen, zeeslagen, verdragen, alongepruiken, machtige maitressen, wijsgeeren en kunstenaars,

DE SPIEGELGALERIJ IN SLOT HERRENCHIEMSEE

kronen en guillotine... al datgene wat wij geschiedenis noemen. ☼ En toch... Al die dingen gingen voorbij aan de menschen, die deze armelijke huizen en hutten bewoonden. Waarschijnlijk hoorden zij nauwelijks iets van de gebeurtenissen, die voorbijraasden in de buitenwereld. In elk geval, zij moeten er weinig acht op geslagen hebben. De grond moest gespit worden, het graan gezaaid, het vee verzorgd, en de duizend andere zware werkzaamheden verricht worden, die hun leven uitmaakten. Voor hen was het leven niet anders dan een zwoegen van den grauwen ochtend tot de late schemering, gevolgd door den zwaren slaap van den doodvermoede. Voor hen bestond niet anders dan arbeid, arbeid... maar arbeid die al dat andere in stand hield en deed bestaan. Hier was ook geschiedenis, niet zoo schitterend en luidruchtig als die andere... maar, naar het mij voorkomt, oneindig veel machtiger. Het komt mij zelfs voor of de geschiedenis, die spreekt uit deze hutten en boerenhuizen, deze molens en primitieve werkplaatsen, de zwoegende en worstelende menschheid, die in den loop der eeuwen zich omhoog werkt naar het Licht. ☼ Wonderlijk voor degenen die het droomen en peinen liefhebben. ☼ Van de hutten dezer armen, dezer ontelbare onbekenden, die hun leven lang doorbrachten in donkerheid en vergetel-

heid, gaan mijn gedachten naar andere verblijfplaatsen. Naar de paleizen van degenen, die op de toppen van macht en rijkdom leefden, naar de paleizen der koningen. En in de eerste plaats denk ik daarbij aan de sprookjeskasteelen, die recht gehad ze alle te zien, maar het onvergetelijkste is mij toch Herrenchiemsee. Het slot is niet af. Alleen het middel. De beide zijvleugels zijn nooit gebouwd. Voor men daaraan beginnen kon, vond de koninklijke bouwer den dood in den Starnbergerr See, op de plaats waar thans een eenvoudig kruis in de kalme wateren staat. Als men binnentredt, bemerkt men dadelijk dat men hier is in een kasteel, dat nog niet is afgebouwd. De eerste aanblik bij het binnentreden is 'eleurstellend, maar toch treft ons dit onafgewerkte, deze ledige kalktobben zelfs, die hier nog staan. Er ligt een vreeselijke tragiek in dit vorstelijk bouwwerk, waarvan de bouw plotseling werd afgebroken. Men treedt binnen. Deuren worden geopend, en dan... Men staat in het trappenhuis. Marmer, en kristal, prachtige schilderstukken, kostbaar hout, weergalooze pracht, en bovenal goud, goud, overal goud. Het is verblindend. Herrenchiemsee is een

copie van Versailles. Het paleis van den Zonnekoning is grandioos, ik zal er niets tegen zeggen, maar het is niet nieuw meer. Veel is er verbleekt en verkleurd in drie eeuwen, er is te veel gebeurd en te veel tijd verlopen. Maar Herrenchiemsee is nieuw en betrekkelijk modern. Mijn eerste gedachte was: Zoo moet ook Versailles geweest zijn, toen het nieuw was, en geheel Europa er met bewondering en afgunst naar

zag. En als ik Herrenchiemsee zie, kan ik mij begrijpen dat toenmaals alle potentatjes van Europa wenschten een paleis te bezitten, dat tenminste leek op Versailles. Schitterende en fonkelende pracht is het, die men hier slechts ziet. In de eerste plaats is daar de groote spiegelzaal, weder een nabootsing van de spiegelzaal in Versailles, maar tenminste naar mijn idee oneindig mooier. Hier bestaan de spiegels niet uit gedeelten, hier zijn het kolossale, volmaakt heldere spiegels uit één stuk. Ik zal niet vermelden hoe hoog de zaal is, of hoe lang, of hoeveel van die gouden, verscheiden de meters hoge kandelaars er langs de wanden staan, elk gekroond met kristallen lustres. De zaal is geweldig, en moet verblindend zijn geweest indien er hoffersten in gegeven werden. Goud, goud overal, langs de muren, in de lichtkronen, in de tallooze bloemvazen die bij zulke feesten met levende bloemen werden gevuld. Het geheel is een pracht zonder gelijke. Vervolgens is er de schitterende kleine eetzaal, met de beroemde tafel, die als de tafel uit de sprookjes in den grond zank en met kostelijke spijzen beladen weer boven kwam. Wat mij hier het meest trof, bij de overige verblindende pracht, is het verrukkelijk porselein. De geweldige lichtkroon boven de tafel is uitsluitend hiervan vervaardigd. Ik weet niet, welk soort porselein dit is, het doet er ook niet toe. Het is van het teerste wit, met de liefelijkste kleuren. Het lijkt, alsof de lichtkroon geheel uit bloemenslingers bestaat. Op de tafel staat een witte vaas, gevuld

met bloemen. Het lijken de liefelijkste natuurproducten, men zou geneigd zijn om zich heel even over die heerlijke bloemen te buigen en den zachten geur in te ademen. Maar het is alles porselein, wonderproducten van menselijke vaardigheid. Was het in deze eetzaal, dat de ongelukkige waanzinnige koning zijn maaltijden hield met de geesten der beroemdheden uit het verleden, die daar tot hem kwamen en hem fluisterden over de dingen die lang geleden zijn? Dan is er de slaapkamer van den koning. Weer goud, goud en nog eens goud. Eerlijk gezegd, het lijkt mij niet zoo prettig slapen toe in zulk een schitterende kamer. Maar van verblindende, overdadige vorstelijkheid is alles. Aan de onderzijde van het vorstelijk ledikant staat een ampel van donkerblauw kristal, daarin brandde het nachtlicht in de koninklijke nachten. Driemaal heeft de koning den nacht doorgebracht in dit vertrek. Dan is er het rust-vertrek, waarin de koning zich terugtrok wanneer hij rusten wilde, zonder zich te bed te begeven. Dit vertrek is rustiger, zonder de stroomen van goud, die over de andere zalen en kamers als uitgestort lijken. Blauw is hier de hoofdkleur. In een nis staat de divan, waarop de koning zich uitstreken kon. Een wonderlijke gril van een verwarden geest lijkt het mij, als koning zich

een kasteel te scheppen, waarin alles dient tot eer van een anderen koning. Bijvoorbeeld de raadzaal, wederom een wonder van pracht en glorie. Maar achter den vorstelijken zetel prijkt in volle levensgrootte het afbeeldsel vanden schepper van Versailles, Lodewijk XIV. Als ik een koning was, zou ik zooiets niet hebben toegelaten. Het doet eenigszins denken, of de Beiersche Lodewijk zich als vazal van den Franschen be-

WINTERAVOND

schauwde. Wellicht deed hij dit ook. Een bizar denkbeeld, maar hoe zou men den doolhof van een verwarden geest kunnen doorkruisen? Tallooze andere wondervertrekken bevat het koningsslot. Daar zijn bijvoorbeeld de staatsievertrekken, blijkbaar bestemd voor het logeeren van koninklijke of zelfs keizerlijke gasten. Een, dat ik bezocht, leek wel uit enkel goud te bestaan. Goud was de zoldering, goud het ledikant, goud de balustrade ervoor, goud de stralende hemel erboven. Goud aan de muren, goud de schoorsteen, goud de meer dan manshooge kandelaars, goud in de gordijnen, in de portières, in de muurbedekkingen. Overal goud, goud... een koortsdroom van goud. Welk een ontzaglijk verschil tusschen dit paleis en tusschen de plaggenhut, het Twentsche „loshuis”, het binnenvaartscheepje dat men ook in het Openluchtmuseum kan zien, met hun armzalige ééne kamer voor mensch en vee, hun roefje! Welk een wonderlijke gedachte, dat in beide menschen hebben gewoond met dezelfde zorgen en smarten, dezelfde ziekten, onderworpen aan dezelfde wetten van dood en vergankelijkheid!

LESSING miste meermalen geld en besloot, de eerlijkheid van zijn bediende op de proef te stellen, door een handvol geldstukken op de tafel te laten liggen. „Hoeveel was het?” vroeg een kennis, wien hij dit vertelde. — Toen eerst bedacht de schrijver, dat hij vergeten had, het te tellen.

NESTKASTGEHEIMEN

(Vervolg van bladz. 39)

EVENWEL, er zullen altijd wel eenige zijn, die bezet worden door een broedend vogelpaar. En met de contrôle van hun gedrag begint voor den waarnemer een hoogst aantrekkelijke studie. Vijf-en-twintig jaar geleden dacht men vooral aan het belang van de uitbreiding van den vogelstand met het oog op de bestrijding van schadelijke insecten, doch weldra bleek, dat een zorgvuldige boekhouding, het aanleggen van een burgerlijken stand, voor het begrijpen van het vogelleven van de grootste beteekenis zou zijn. Het bleek namelijk, dat deze boekhouding, welke uitkomsten op zeer overzichtelijke wijze in grafieken werden uitgedrukt, leidde tot het opsporen van hoogst interessante verschijnselen, waarvan de vogelkundige wetenschap tot dien niet geweten had. Verschijnselen, welke het karakter van regelmatigheden, zoo men wil van wetten, bezaten. Langzaam maar zeker ontwikkelde zich daaruit de wetenschap van een acclimatiseeringsproces. ☞ Om nu eerst enkele eenvoudige feiten te noemen. Het regelmatig ingestelde onderzoek, dat van 1909 af elk jaar werd ingesteld, bracht allereerst aan het licht, dat de vogels een constant domicilie bezitten, een gebiedje dus, dat als hun vast territorium kan worden beschouwd. De eenmaal in een terrein tot broeden gebrachte vogel behoort tot den inventaris van het terrein. Zoo lang hij leeft, komt hij er terug. Dit feit was nog te weinig bekend. Sindsdien is ook van andere vogels deze trouw aan den geboortegrond gebleken. De streek waar zij geboren zijn, is — om een ietwat zwaarwichtig woord te gebruiken — hun vaderland; zij zijn er met allerlei banden aan verbonden. Trekvogels scheiden er van in den herfst, doch in het voorjaar komen zij in hun eigen geboorteterrein terug. Nu moet men natuurlijk niet aannemen, dat dit feit voor alle vogels opgaat. Zoo regelmatig gaat het nu eenmaal niet in de natuur toe, doch het verschijnsel is te vaak en op allerlei plaatsen geconstateerd om aan het vaste domicilie te twijfelen. Het verschijnsel is trouwens ook door ringonderzoek bevestigd. ☞ Het tweede interessante feit is dat van het constante huwelijk. Vogels, die zich eenmaal tot een paar hebben verbonden, blijven verenigd. Dit kon worden geconstateerd aan bepaalde eigenaardigheden in hun gedrag, in hun nestbouw, aan de kleur of grootte

der eieren. Ook aan andere vogels, geen nestkastbroeders dus, is dit trouwens heel goed te merken. Zeer duidelijk waarneembaar is het bij de kleine torenkraaien, de kauwen, en de roeken. bij de zwarte lijsters of merels, en meer andere. Wie let op de zwervende troepen kauwen en roeken, vooral bij hun terugkeer des avonds naar de slaappleaats, zal getroffen worden door het veelvuldige in-paren-vliegen. ☞ Bij lang niet alle soorten treffen wij deze innige relatie echter aan; bij steltloopers — onze weidevogels bijvoorbeeld — zijn gedurende langen tijd de paren in groote troepen opgelost, en of bij den terugkeer op de broedplaats elk mannetje zijn levensgezellin van het vorig jaar terugvindt, is voornamelijk een open vraag. Er zijn allerlei huwelijksvormen en allerlei perioden van huwelijksrouw in de vogelwereld mogelijk. Bij de nestkastvogels echter — meezen dus hoofdzakelijk — is het huwelijk meer constant. ☞ Verder werd, mede door te letten op den trek en den zang der vogels, een andere terminologie door de onderzoekers ingevoerd. Men spreekt nog veel van stand-, zwerf- en trekvogels. Nauwkeurig acht slaan op de plaatselijke bevolking bracht aan het licht, dat het beter is om te spreken van winterharde, halfwinterharde en trekvogels. Het brengt meer verband met de klimaatsomstandigheden naar voren. Juist deze omstandigheden bleken van zoo'n groot invloed te zijn op het vogelgedrag, zoowel wat den zang als het broeden betreft. Dit was wel bekend, maar toch niet in voldoende mate. De statistieken van de heeren G. Wolda, den eersten vogelkundige bij den Plantenziektenkundigen Dienst en van ir. D. Tollenaar, waarop de begindata van den zang en van het leggen van het eerste ei waren aangegeven, wazen op een innig verband met de temperatuurswijzigingen. ☞ Aardig was ook de ontdekking, dat de vogels aan den Westkant van ons land, in de zee-provincies dus, eerder beginnen te zingen dan in het Oosten en het Noorden, soms veel eerder. ☞ Waarnemingen nu op dit gebied kan iedereen doen, die de vogels behoorlijk kent. Wie er aan medewerken wil, kan zich opgeven bij de Phaenologische Vereeniging, en ook — voor het nestkastonderzoek — bij den

POORT VAN HET V.M. ST. NICOLAASKLOOSTER, THANS STADSARMENHUIS TE UTRECHT. (BEGIN 17^e EEUW)

BINNENPLAATS VAN HET ST. NICOLAASKLOOSTER TE UTRECHT

Plantenziektenkundigen Dienst. Tevens zijn hier alle mogelijke gegevens te verkrijgen over de nestkasten, den prijs, het onderhoud, de contrôle, de plaatsing enz. ☞ In het slot van dit artikel zullen wij de regelmatigheden, de wetten, bespreken, welke bij het onderzoek konden worden ontdekt. (Slot volgt)

Plantenziektenkundigen Dienst. Tevens zijn hier alle mogelijke gegevens te verkrijgen over de nestkasten, den prijs, het onderhoud, de contrôle, de plaatsing enz. ☞ In het slot van dit artikel zullen wij de regelmatigheden, de wetten, bespreken, welke bij het onderzoek konden worden ontdekt. (Slot volgt)